

Utvärdering av möjligheter att skapa spridningskorridorer för insekter i Gårdby

– med särskilt fokus på steklar knutna till sandmarker

Dave Karlsson, Mårten Klinth och Pav Johnsson

Om rapporten

Titel: Utvärdering av möjligheter att skapa spridningskorridor för insekter i Gårdby.

Datum: 12 oktober 2024.

Citeras: Karlsson, Klinth, Johnsson (2024). Utvärdering av möjligheter att skapa spridningskorridor för insekter i Gårdby – med särskilt fokus på steklar knutna till sandmarker. Station Linné.

Foton: Copyright © 2024 Station Linné där inget annat anges.

Omslag: Det undersökta områdets västligaste del sträcker sig öster om landsvägen mellan vägen mot Övre Ålebäck och Blomkvists väg och cirka 30 meter österut från landsvägen. Sen röjningar under 2010-talet har redan igenbuskningen gått långt utom närmast vägbanan. I området växer rikligt med exotiska arter som snöbär, syren, naverlön och oxbär.

Om uppdraget

Utfört av:

Station Linné AB (organisationsnummer: 556762-0389) Ölands Skogsby 161

386 93 Färjestaden

Hemsida: www.stationlinne.se Telefon: 0485-385 84

E-post: info@stationlinne.se

På uppdrag av: Mörbylånga kommun (ref. Liselotte Hagström).

Projektledare: Dave Karlsson (Station Linné AB).

Rapportförfattare: Dave Karlsson, Mårten Klinth och Pav Johnsson (Station Linné).

Version

1.0

2024-10-16

Innehåll

A. Om rapporten och uppdraget.....	2
B. Inledning	4
C. Område 1.....	5
D. Område 2.....	6
E. Område 3.....	7
F. Område 4.....	8
G. Sammanfattning.....	9

Inledning

Denna rapport utgör en sammanfattande studie av förutsättningarna för att kunna skapa spridningskorridorer för olika insekter, och då främst grävande steklar som är beroende av sandiga och lättgrävda jordar med sandblottor likt de i närliggande Gårdby sandhed som sedan länge är känd för sitt exklusiva växt- och djurliv. Listan över sällsynta växter, svampar och insekter som lever i det sandiga landskapet där är mycket lång. Att underlätta spridningsmöjligheterna för dessa organismer ter sig därför som högst relevant.

Det undersökta området ligger sydöst om den riksrekända sandheden och sträcker sig i väster från landsvägen mellan vägen mot Övre Ålebäck och Blomkvists väg, i en tänkt korridor cirka 500 meter, ut till Snevägen i öster. Vi har valt att dela in detta heterogena område i fyra olika segment som representerar lite olika miljöer i vilka en varierande grad av insatser skulle kunna bli aktuella för att gynna grävsteklar och andra sandlevande insekter som rapporterats från den närliggande sandheden.

Rapporten baseras på okulärbesiktning på platsen och ingen insamling av insekter har skett vare sig manuellt eller med fällor. Anledningen till detta är dels för att heterogena miljöer likt denna, med en för närvarande (extremt) stor antropogen påverkan, är under så snabb förändring att insamling ter sig både onödigt och irrelevant. Men också för att det helt enkelt skulle ta för lång tid att samla in och utvärdera resultaten av insamlat material för att komma till någon nytta i beställarens beslutsprocesser. Vi har därför istället valt att basera rapporten på de besök vi gjort på platsen.

NV om området ligger naturreservatet Gårdby sandhed, ett av landets mest intressanta område med så kallad sandstäpp, en kalkpåverkad sandmiljö som i vårt land i stort sett bara finns på några begränsade ytor på östra Öland och i östra Skåne. Inom naturreservatet har sedan 1990 minst 20 rödlistade steklar påträffats, varav 16 arter bin.

Område 1

Området närmast landsvägen och utgörs förutom av vägrenen av en yta som kalhöggs 2017. Idag präglas området i väster av högt gräs och en mestadels trivial örtflora, men med stora inslag av trädgårdsrymlingar och exotiska arter som snöbär, mahonia, syren och naverlönn. I örtskiktet finns vädsklint och axveronika (NT). Efter röjningarna har inte minst syren, slån, lönn och naverlönn brett ut sig. Några större tallar och svarttall står kvar i östra delarna av området.

Området hyser inte några direkt intressanta eller bevarandevärda miljöer för insektslivet och erbjuder inga habitat för steklar som kan knytas till den närbelägna sandstäppen eller andra kortvuxna sandpåverkade marker i närheten. Det skulle kunna finnas en del i landet sällan rapporterade fjärilsarter knutna till naverlönn här, då trädet tycks sprida sig. I rödlistan är detta buskrika träd klassat som akut hotad (CR), men på Öland härrör alla förekomster från trädgårdar. Den är alltså ej ursprunglig här men tycks ha lätt att etablera sig och är sannolikt gynnad av ett varmare klimat.

Åtgärdsförslag: Området hyser idag tämligen låga värden avseende biologisk mångfald. De högsta utgörs av brynmiljön och den röjda gräsmarken närmast landsvägen. Här krävs dock omfattande röjningsinsatser och återkommande störningar för att skapa öppna sandblottor för att hela området ska kunna få någon betydelse för grävsteklar och andra sandlevande insekter som rapporterats från den närliggande sandheden. De större tallarna kan med fördel få stå kvar, men exotiska buskar och lövsly bör avlägsnas.

I södra delen av område 1 (sett norrut från Blomkvist väg) går lövsly nästan ut till vägbanan. För att gynna bin och andra steklar måste slyet bort och kortvuxna gräsytor med sandblottor skapas. Brynmiljön hyser idag vissa värden för andra insekter, men inslaget av exotiska växter är för stort för att på allvar kunna gynna den inhemska insektsfaunan.

Område 2

I detta stråk saknas idag spridningskorridorer för de insekter som hör hemma i sandstäpps- miljöer eller andra kortvuxna vegetationstyper med sandblottor. Efter tidigare röjningar kännetecknas området av ett mestadels väldigt tätt och lågvuxet träd- och buskskikt i ett tidigt igen- växningsstadium. Hassel och skogslönn är de mest dominerande arterna, men här finns också skogsek, sötkörbär, apel, oxel, naverlönn och vårtbjörk. Några större tallar/svarttallar har blåst ner och ligger kvar och skapar därigenom lite extra naturvärde i området.

I buskskiktet hittas hallon, björnbär, oxbär, snöbär, krusbär, rönnspirea och murgröna. På flera ställen är snåren av hassel så täta, eller björnbären så utbredda att det är i det närmaste ogenomträngligt. Närmare några av tomterna är strukturen mer öppen, framför allt i öster.

Åtgärdsförslag: Det är svårt att se hur en beständig korridor skulle kunna skapas här utan omfattande och återkommande röjningsinsatser. Idag finns i princip inget fältskikt med gräs och örter här. Området hyser inga höga naturvärden och det kommer att krävas stora insatser för att förädla det i önskvärd omfattning för att gynna den närliggande sandbifaunan.

Omfattande och återkommande röjningsinsatser krävs i område 2 för att öppna upp sandblottor och gynna en flora som i sin tur gynnar grävsteklar och andra sandlevande insekter.

Område 3

I områdets norra och södra del återfinns högstammig och kvarstående tallskog, med ett mer eller mindre tätt buskskikt med inslag av slån, nypon, fläder, rönn, oxel, hassel och sötkörbär, samt blåhallon och björnbär. Mellan de bägge skogspartierna finns en högvuxen och tämligen artfattig gräsmark, delvis fuktpåverkad, som i norr har inslag av skavfräken. Inslaget av blommande växter förefaller vara lågt och betydelsen för insektslivet i nuläget begränsad.

Åtgärdsförslag: Exotiska arter som oxbär (flera arter) och snöbär bör avlägsnas också från detta område. Kanske kunde sandblottor skapas i ytterkanterna där det idag växer tall, men sannolikt kommer fuktregim och näringspåverkan från närliggande tomter ändå bidra till att det kommer att utvecklas en fortsatt rik undervegetation här. Mellan talldungarna återfinns idag en fuktpåverkad gräsmark med enstaka buskar och lägre träd, och i norr rikligt med skavfräken. Återkommande röjningar för att minska graden av igenväxning och att slå långgräset rekommenderas, däremot gör fuktpåverkan att det förefaller osäkert om ytterligare åtgärder skulle resultera i någon hållbar miljö som grävsteklar och andra sandlevande insekter kräver.

Område 3 betraktat mot söder från norra delen. Till höger lyser en benved i rött bredvid en fristående tall och närmast i vänster står en naverlönn.

Område 4

Här växer mest höggräs, dock mer kortklippt runt lekplatsen. I områdets östra kant, intill den grusväg som utgår från Snegatan, finns i norr ett större buskage med slån och förvildade krikon. Floran i området bedöms i nuläget som trivial, men här finns goda förutsättningar för att skapa värdefulla sandblottor. I gräsmarken växer fältmalört, oxtunga och nära lekplatsen har dvärgjordstjärna (NT) och backsilja (VU) rapporterats, den sistnämnda är en flockblomstrig växt med mycket begränsad utbredning i Sverige och på Öland bara känd från Gårdby och söder därom längs de gamla strandvallarna och östra landsvägen. Flera rödlistade fjärilsarter, däribland förmodat bofasta vitfläckt nejlikfly (NT) och mellanmätare (NT), har rapporterats härifrån. Detta är sannolikt det område av de här fyra undersökta som med minst insats hade kunnat omvandlas till en värdefull yta för metapopulationsdynamik även vad gäller sandmarksknutna steklar och andra insekter.

Åtgärdsförslag: Fortsatt långgräs som varvas med mer hårdklippta ytor, till exempel närmast vägen i ost, och närmast lekplatsen. Låt buskagen i nordost vara kvar. Försök gärna glesa ut i talldungarna. Inte minst en riklig förekomst av fältmalört vittnar om att marken är väl-dränerad och att det förmodligen förekommer en naturlig störning av marken. Detta är de torraste delarna av området och de som har störst potential att utvecklas till förmån för de steklar och andra insektsarter som trivs i sandmarker. Den största utmaningen är att få till regelbundna störningar för att skapa och bevara värdefulla sandblottor.

Område 4 i nordost betraktad mot öster. En stig avgränsar ett större slånbuskage till vänster i bild och ett tätt buskage med förvildade krikon till höger. Väster härom finns en sammanhängande långgräsmark med begränsat inslag av örter. Tidvis mer tätt återkommande röjningar av gräsmarken skulle motverka igenväxning.

Sydvästra delen av område 4 betraktat mot sydost. Det finns ingen anledning att ta bort träden eller buskarna ute i gräsmarken här. Däremot skulle områdets värden öka generellt av oregelbundet men återkommande slagning av gräs och avlägsnande av klipp, samt störningar av markskiktet.

Sammanfattning

Område 1 och 4 skulle kunna få en icke oansenlig betydelse för många av de sandlevande insektsgrupper som bedömts i denna rapport. Dock ej som korridorer, utan mera i form av metapopulationsdynamiska ytor. Centrala åtgärder är att få ökad solinstrålning, utglesat/avlägsnat träd- och buskskikt och på de redan nu torraste ytorna skapa sandblottor. Även örtfloran kommer att berikas vid mer regelbunden gräsklippning.

Område 2 och 3 har endast begränsade förutsättningar att transformeras till korridorer för att gynna den unika insektsfaunan som förekommer i gårdbyregionens sand- eller gräsmarks-miljöer. Detta dels på grund av hög påverkan av kväve och/eller vattenregim, vilket leder till snabb igenväxning, men även på grund av förekomsten av äldre träd med helt andra värden (främst tall).

Noteras bör även att inom område 1 och 2 håller en ädellövsdominerad skog på att växa upp. Denna biotoptyp kräver tillstånd från Skogsstyrelsen för att avverkas eftersom den tillhör landets allra artrikaste miljöer och en varsam gallring/utglesning skulle här med tiden kunna resultera i helt andra värden än vad som eftersträvas vad gäller grävsteklar och andra sandlevande insekter som den här rapporten fokuserat på.